

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuuston aloite mielenterveystarkastuksista

Esipuhe

Nykytilanne Pirkanmaalla, ja koko Suomessa, on hyvin synkkä. Lasten ja nuorten mielenterveyskriisi voimistui koronapandemian aikana, eikä se ole hellittänyt tämän jälkeen. Maailman tapahtumat, kuten Ukrainan ja Gazan konfliktit, taloudellinen ahdinko ja äärioikeiston nousu, ovat entisestään lisänneet huolta nuorissa, ylivoimaisesta koulutaakasta puhumattakaan. Ahdistus ja masennus ovat yleistyneet hälyttävästi, mikä ollaan voitu nähdä hälyttävällä tavalla itsemurha- sekä itsemurhayritystilastoissa.

Tilastot paljastavat karmivan totuuden mielenterveyskriisin nykytilanteesta. THL:n vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan Suomalaisista nuorista 25% oli oman ilmoituksensa mukaan tahallisesti vahingoittanut itseään jossain elämänsä vaiheessa. Toisessa THL:n vuoden 2024 selvityksessä vakavia ja toistuvia itsemurha-ajatuksia on 10–15 prosentilla nuorista. Nuorista 3-5 prosenttia on yrittänyt itsemurhaa.

Nuoret tarvitsevat apua. Yhä useampi nuori kuolee silmiemme edessä, kun mielenterveyspalvelut laahaavat perässä.

Usein nuorille tehokkain apu on tapaaminen kasvotusten tutun ja turvallisen psykologin, koulukuraattorin tai muun ammattilaisen kanssa. Erilaiset leikkaukset ovat kuitenkin tehneet avun saamisesta yhä haastavampaa, kun ammattilaiset vaihtuvat ja samalla työtunnit vähenevät. Kynnys avun hakemiseen ei ole madaltunut vaan ennemmin kohonnut huomattavasti: Tämän takia nuori saattaa pitää ongelmat sisällään, mikä useimmiten aiheuttaa ongelmien pahenemista.

Matalan kynnyksen palveluita ja ennaltaehkäiseviä palveluita ei ole tarpeeksi. Erilaisiin nettichat- ja soittopalveluihin, kuten Sekaisin-chattiin, on vaikea vedota todellisina apupalveluina. Vaikka tällaisten palveluiden kynnys on matala, pitkät odotusajat ja ihmiskontaktin puute tekevät palveluista tehottomia.

Aloite

Mielenterveystarkastuksilla tarkoitetaan ammattilaisen, kuten kuraattorin tai psykologin, toteuttamaa, kouluterveystarkastukseen rinnastettavaa tarkastusta. Tarkastuksessa ammattilainen kohtaisi nuoren ja keskustelisi tämän kanssa hänen psykologisesta ja sosiaalisesta terveydestään. Mielenterveystarkastus voitaisiin suorittaa terveystarkastuksen yhteydessä 5. ja 8. vuosiluokalla sekä toisen asteen 1. vuosiluokalla.

Pirkanmaan hyvinvointialueen oppilas- ja opiskelijahuollon palvelut ovat kärsineet leikkauksista. Tämä näkyy erityisesti mielenterveyspalveluissa, sillä esimerkiksi kuraattorien ja psykologien työtunteja on vähennetty. Tämän seurauksena ammattilaiset ovat siirtyneet pois hyvinvointialueelta. Tällaisessa tilanteessa ammattilaisen ja nuoren välinen luottamussuhde saattaa katketa, mikä aiheuttaa takapakkia nuoren auttamisessa. Jo valmiiksi pitkät hoitojonot kasvavat samalla kuin pahoinvointi lisääntyy. Pitkät odotusajat johtavat negatiivisiin terveysvaikutuksiin, erityisesti vakavien mielenterveysongelmien osalta, joihin apua tulisi saada niin nopeasti kuin mahdollista.

Nuorisovaltuuston mielestä hyvinvointialueella tulisi panostaa ennaltaehkäiseviin palveluihin, kuten mielenterveystarkastuksiin, etenkin nyt resurssien vähentyessä. Ennaltaehkäisevillä palveluilla pystytään estämään sairauksien eskaloitumista ja taata, että hoitojonot eivät kasva entisestään. Tämä myös säästäisi resursseja pitkällä aikavälillä, sillä ennaltaehkäisevien palveluiden avulla entistä harvempi henkilö tarvitsisi pitkäaikaista tai vaativaa hoitoa, kuten osastohoitoa.

Mielenterveystarkastuksien avulla pystytään kartoittamaan nuoren henkistä terveyttä ja perehtyä mahdollisiin mielenterveyttä koskeviin ongelmiin oikea-aikaisesti. Nuori voi myös saada uusia keinoja ja välineitä oman mielenterveyden ylläpitämiseksi. Nuorisovaltuusto haluaakin muistuttaa, että henkinen hyvinvointi on tärkeä osa yksilön kokonaisvaltaista terveyttä. Mielenterveystarkastuksien avulla psykologinen ja sosiaalinen terveys asetettaisiin samalle tasolle fyysisen terveyden kanssa.

Hyvinvointialueen nuorisovaltuusto uskoo kyseessä olevan äärettömän tärkeä investointi tulevaisuuteen. Oikea-aikaisten palveluiden tarjoaminen voi parhaimmillaan olla ratkaiseva tekijä elämän ja kuoleman välillä. Mielenterveystarkastukset olisivat yksi, inhimillinen, ratkaisu kasvavaan mielenterveyskriisiin Pirkanmaalla.

Mielenterveyspalveluihin panostaminen on myös taloudellisesti kannattava ratkaisu. Ennaltaehkäisevillä palveluilla pystytään vähentämään erikoissairaanhoidon tarvetta huomattavasti. Säästöjä syntyy myös esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeestä. Valtioneuvoston vuonna 2018 teettämän selvityksen mukaan jokainen masennuksen tai ahdistuksen hoitoon käytetty euro palautuu 3,3 – 5,7-kertaisena.

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuusto vaatii, että koko Pirkanmaalla toteutetaan mielenterveystarkastuksien kokeilu tulevina vuosina ja kokeiluista laaditaan kattava vaikutustentarviointi. Lisäksi tarkastuksia varten tulee budjetoida tarvittavat määrärahat hyvinvointialueen talousarvioon. Pirkanmaan päättäjien tulee kuulla nuorten avunpyyntö: mielenterveyskriisi voidaan ratkaista vain konkreettisilla teoilla.

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuuston puolesta,

Martti Kaisti, Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuuston 2. varapuheenjohtaja

Roosa Kukkonen, Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuuston sihteeri

Ilmari Huusko, Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuuston jäsen